

ЗАСНОВНИКИ

Державна установа «Український інститут стратегічних досліджень Міністерства охорони здоров'я України»
Вищий державний навчальний заклад України «Українська медична стоматологічна академія»
Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет»

Головний редактор журналу – Слабкий Г.О.

Заступники головного редактора – Дзюба О.М., Ждан В.М., Смоланка В.І.

Відповідальний редактор – Ситенко О.Р.

Літературний редактор – Ратаніна О.М.

Дизайн і верстка – Кривенко С.М.

Секретаріат – Белікова І.В. (Полтава), Бутенко І.В. (Київ), Погоріляк Р.Ю. (Ужгород)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Голова редакційної колегії Лехан В.М.

Болдижар О.О.
Вороненко Ю.В.
Гойда Н.Г.
Голованова І.А.
Голубчиков М.В.

Грузева Т.С.
Децик О.З.
Ковальова О.М.
Котуза А.С.
Лисак В.П.

Любінець О.В.
Мельник П.С.
Нагорна А.М.
Рогач І.М.
Сайдакова Н.О.

Фера О.В.
Чепелевська Л.А.
Чермухіна О.М.
Чопей І.В.
Шатило В.Й.

РЕДАКЦІЙНА РАДА

Голова редакційної ради Запорожан В.М. (Одеса)

Авраменко О.І. (Київ)
Бояр І. (Польща)
Горбенко О.В. (Велика Британія)
Дудіна О.О. (Київ)
Дудник С.В. (Київ)

Жилка Н.Я. (Київ)
Клименко В.І. (Запоріжжя)
Коваленко О.С. (Київ)
Кудренко М.В. (Київ)
Лашкул З.В. (Запоріжжя)

Лобас В.М. (Красний Лиман)
Майоров О.Ю. (Харків)
Матюха Л.Ф. (Київ)
Медведовська Н.В. (Київ)

Миронюк І.С. (Ужгород)
Моїсенко Р.О. (Київ)
Овоц А. (Польща)
Огнев В.А. (Харків)
Рудень В.В. (Львів)

Ситенко О.Р. (Київ)
Станчак Я. (Словаччина)
Степаненко А.В. (Київ)
Толстанов О.К. (Київ)
Ярош Н.П. (Київ)
Яценко Ю.Б. (Київ)

Журнал включено до Переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук (наказ Міністерства освіти і науки України від 12.05.2015 р. № 528).
Рекомендовано до друку Вченою радою ДУ «Український інститут стратегічних досліджень Міністерства охорони здоров'я України».
Протокол № 4 від 16.05.2017 р.

Адреса редакції: пров. Волго-Донський, 3, м. Київ, 02099, Україна
Тел./факс: +380 44 576-41-19; 576-41-09

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 21116-10916ПР від 24.12.2014 р.
Підписано до друку 17 травня 2017 р. Загальний наклад 200 прим. Зам. № 4191/17

Видавець:

ДУ «Український інститут стратегічних досліджень Міністерства охорони здоров'я України»
Адреса: пров. Волго-Донський, 3, м. Київ, 02099, Україна

Видавник:

«СПД ФО «Коломіщин В.Ю.»
Свідоцтво про державну реєстрацію В02 № 257914 від 09.12.2002 р.

Надруковано у МВЦ «Медінформ»
03179, м. Київ, вул. Котельникова, 95, тел./факс (044) 501-35-69
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 1194 від 15.01.2003 р.

Усі статті рецензовані. Відповідальність за достовірність фактів та інших відомостей у публікаціях несуть автори.
Цілковите або часткове розмноження в будь-який спосіб матеріалів, опублікованих у цьому виданні, допускається лише з письмового дозволу редакції.

FOUNDERS

Public Establishment "Ukrainian Institute of Scientific Research of Ministry of Health of Ukraine"
Higher State Educational Establishment of Ukraine "Ukrainian Medical Dental Academy"
State University "Uzhhorod National University"

Chief Editor – Slabkiy G.O.

Deputy Chief Editors – Dziuba O.M., Zhdan V.M., Smolanka V.I.

Executive Editor – Sytenko O.R.

Literary Editor – Ratanina O.M.

Design and layout – Kryvenko Ye.M.

Secretariat – Belikova I.V. (Poltava), Butenko I.V. (Kyiv), Pohorilyak R.Yu. (Uzhhorod)

EDITORIAL COLLEGIUM

Chairman of the Editorial Collegium Lekhan V.M.

Boldyzhzar O.O.
Voronenko Yu.V.
Hoida N.G.
Golovanova I.A.
Golubchikov M.V.

Gruzieva T.S.
Detsyk O.Z.
Kovaliova O.M.
Kotuzha A.S.
Lysak V.P.

Liubinetz O.V.
Melnyk P.S.
Nahorna A.M.
Rogach I.M.
Saidakova N.O.

Fera O.V.
Chepelevska L.A.
Cheremukhina O.M.
Chopey I.V.
Shatylo V.Y.

EDITORIAL BOARD

Chairman of the Editorial Board Zaporozhan V.M. (Odesa)

Avramenko O.I. (Kyiv)
Boyar I. (Poland)
Gorbenko O.V. (Great Britain)
Dudina O.O. (Kyiv)
Dudnyk S.V. (Kyiv)

Zhylka N.Ya. (Kyiv)
Klymenko V.I. (Zaporizhzhya)
Kovalenko O.S. (Kyiv)
Kudrenko M.V. (Kyiv)
Lashkul Z.V. (Zaporizhzhya)

Lobas V.M. (Krasnyy Lyman)
Maiorov O.Yu. (Kharkiv)
Matiukha L.F. (Kyiv)
Medvedovska N.V. (Kyiv)
Myronyuk I.S. (Uzhhorod)

Moiseenko R.O. (Kyiv)
Ovoc A. (Poland)
Ohniev V.A. (Kharkiv)
Ruden V.V. (Lviv)
Sytenko O.R. (Kyiv)

Stanchak J. (Slovakia)
Stepanenko A.V. (Kyiv)
Tolstanov O.K. (Kyiv)
Yarosh N.P. (Kyiv)
Yashchenko Yu.B. (Kyiv)

The journal is included in the list of scientific professional publications of Ukraine, where the results of the theses for scientific degrees of doctor and candidate of Sciences can be published (Decree of the Ministry of education and science of Ukraine from 12.05.2015, № 528). It is recommended for print by the Academic Council of the PE "Ukrainian Institute of Strategic Researches MHC of Ukraine". Protocol № 4 of 16.05.2017.

Address of the Publisher: lane Volgo-Donskiy, 3, Kyiv, 02099, Ukraine
Tel./fax: +380 44 576-41-19; 576-41-09

Certificate of State registration KB № 21116-10916PR from 24.12.2014

Signed for publication on May 17, 2017. The total circulation is 200 copies. Order № 4191/17

Editor:

PE "Ukrainian Institute of Strategic Researches MHC of Ukraine"
Address: lane Volgo-Donskiy, 3, Kyiv, 02099, Ukraine

Publisher:

"SEA NP "Kolomitsyn V.Yu."

Certificate of State registration B02 № 257914 from 09.12.2002

Printed in MEC "Medinform"

03179, Kyiv, Kotelnikova str., 95, tel./fax: +380 44 501-35-69

Certificate of registering the subject of publishing in the State Register of publishers,
manufacturers and distributors of published products DK № 1194 from 15.01.2003

All the articles are peer-reviewed. The authors are responsible for the accuracy of the facts and other information in publications.
Full or partial reproduction in any way of the material published in this Edition, is possible only with the written permission of the Publisher.

<i>Скрип В.В.</i> Результати експертного дослідження щодо автономізації закладів охорони здоров'я 232	<i>Ціборовський О.М., Сорока В.М.</i> Товариство київських лікарів – одна з найстаріших громадських організацій медиків у Російській імперії 276
<i>Слабкий Г.О., Миронюк В.І., Качала Л.О., Ратаніна О.М.</i> Основні терміни, які вживаються у сфері громадського здоров'я 235	<i>Чемерис Н.М.</i> Медико-соціальні аспекти проблеми вживання психоактивних речовин молоддю (огляд наукової літератури) 285
<i>Слабкий Г.О., Шафранський В.В., Миронюк І.С., Качала Л.О., Ратаніна О.М.</i> Інформаційно-роз'яснювальна діяльність, комунікація та соціальна мобілізація в інтересах здоров'я населення в рамках системи громадського здоров'я 246	<i>Чугрієв А.М.</i> Макрооцінка діяльності регіональних служб крові України 292
<i>Таралло В.Л.</i> Концептуальні аспекти перебудови охорони здоров'я України 255	<i>Шушпанов Д.Г., Шушпанова Н.В.</i> Особиста відповідальність населення за стан власного здоров'я: соціально-економічні та демографічні особливості 298
<i>Таралло В.Л., Слабкий Г.О., Грицюк М.І.</i> Інтеграція експериментальних, клінічних та соціально-медичних наукових досліджень 262	Матеріали учасників конференції 302
<i>Теренда Н.О., Панчишин Н.Я., Литвинова О.Н., Петрашик Ю.М.</i> Фактори ризику в розвитку інфаркту міокарда та шляхи їх корекції 266	Бібліографія за темою громадського здоров'я (2014–2017 рр.) 353
<i>Фейса С.В.</i> Субклінічний гіпотиреоз як маркер високого кардіоваскулярного ризику в пацієнтів із неалкогольною жирною хворобою печінки на фоні порушення вуглеводного обміну 270	Некролог
	<i>Васильєв К.К.</i> Памяти професора Е.М. Тищенко 361
	Корпоративна інформація 362

УДК 61.001.891.5:316.4.063.3/4

В.Л. Таралло¹, Г.О. Слабкий², М.І. Грицюк¹

Інтеграція експериментальних, клінічних та соціально-медичних наукових досліджень

¹ВДНЗУ «Буковинський державний медичний університет», м. Чернівці, Україна

²ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

Мета – визначити конструктивну ідеологію для проведення комплексних досліджень, які інтегрують у невід’ємну композицію окремі блоки робіт: експериментальні, клінічні, соціально-медичні.

Матеріали та методи. Для вирішення проблеми запропоновано системні моделі зв’язку морфологічних, функціональних та генетичних аспектів об’єктів дослідження з наступною побудовою на їх основі формалізованої схеми «універсуму знань». Остання створює можливості глибинного перехресного узгодження отримуваних знань (результатів дослідження) в аналізі спостережуваних процесів у різних об’єктах (тварини, людини, населення, середовища їх існування тощо).

Результати та висновки. Стаття репрезентує інтегрований результат багатьох наукових досліджень, виконаних у 1997–2017 рр. на наведеній ідеології. У них «здоров’я» вибрано і стало інтегральним «поєднувачем» усіх складових досліджень: ідеології, технології, методик та інформаційної бази. Наводиться формалізована схема узгодження багатоаспектних знань про «здоров’я» різних об’єктів, залучених в комплексне дослідження.

Ключові слова: наукові дослідження, здоров’я, комплексні роботи.

Вступ

Проведення комплексних досліджень у медицині потребує узгодження чисельних багатоаспектних теоретичних, інформаційно-методичних і технологічних складових на етапі планування, у поточному контролі і в оцінці результатів виконуваних робіт [5–7]. Така академічна аналітика доступна за наявності високого рівня професійних та організаційно-методичних знань та навичок керівників і виконавців наукових досліджень [4].

Мета роботи – визначити стрижень поєднання теоретичних, методичних та інформаційно-технологічних аспектів при виконанні комплексних наукових робіт у медицині із залученням різних об’єктів: худоби – в експериментальному блоці, хворих – у клінічному блоці, груп людей (населення) – у соціально-медичних і соціоекологічних частинах дослідження.

Матеріали та методи

До аналізу залучено матеріали виконаних за участю авторів комплексних досліджень, спрямованих на удосконалення оздоровчих заходів при патронаті здоров’я населення країни, у тому числі хронічних хворих (хвороб системи кровообігу, злоякісних новоутворень, туберкульозу, цукрового діабету). Обробку матеріалів здійснено із залученням інтегральних параметрів здоров’я – елементних показників закону виживання популяцій і закону збереження здоров’я населення.

Результати дослідження та їх обговорення

У даний час фахівцям, які досліджують однакові явища в різних об’єктах (щури, хворі, групи мешканців тощо), складно узгодити методологію та методики чинного дослідження ще на етапі його планування. Розбіжність поглядів дослідників, пов’язана з освітою, рівнем спеціальних знань, досвідом, характером досліджуваних об’єктів тощо, потребує прискіпливого вибору виконавців і, водночас, ретельного пропису методології, методів, технології та організації планованого дослідження на всіх етапах: під час його планування, при контролі поточного виконання і на етапі підведення підсумків.

Для вирішення цієї проблеми залучено матеріали завершених системних досліджень [1, 8, 9], за якими визначено базові «поєднувачі» (спільні ознаки) спостережуваних об’єктів і можливо проводити перехресне узгодження провідних складових об’єктів, їх функціонування, чинних наслідків. Зокрема [8], визначено провідні характеристики «здоров’я» – у родовому понятті та аспектних: для людини, сім’ї, населення, згодом – для тварин [2], а також для середовища їх існування, територіальних систем охорони здоров’я [3]. Таким самим чином визначено зміст поняття «спосіб життя» («здоровий», «нездоровий»), знайдено спільні та відмінні риси понять «здоров’я» і «хвороби», визначено внутрішні і зовнішні системні складові для понять «ризик здоров’ю» і «ризик життю».

Узгодження здійснено за логікою [9]:

$$\langle m, f, g \rangle, \quad (1)$$

(певного явища або досліджуваного об'єкта)

де: *m* – морфологічні ознаки об'єкта, *f* – функціональні, а *g* – генетичні, які репрезентують (від *genesis* – розвиток), проявлені наслідки системної невід'ємності *m* та *f*.

Слід зазначити, що базовим (теоретичним, методичним та інформаційним) «об'єднувачем» усіх спостережуваних у медичній науці об'єктів є поняття «здоров'я». Це стосується і галузі охорони здоров'я. Необхідно усвідомлювати, що причиною (*m*) її виникнення та існування є «здоров'я населення», її місією або провідним функціональним обов'язком (*f*) також є «здоров'я населення»; нарешті результатом, наслідком її діяльності (чинних програм), за системною взаємодією (*m*) та (*f*), знову є «здоров'я населення».

Наведений підхід дав змогу системно узгодити і поєднати в композицію ідеологією, методи та інформаційну основу для проведення чинних комплексних наукових досліджень, до складу яких

залучено експериментальний, клінічний, соціально-медичний та соціоекологічний блоки. Завдяки цьому є можливим вирішити широке коло проблем, пов'язаних зі здоров'ям людей.

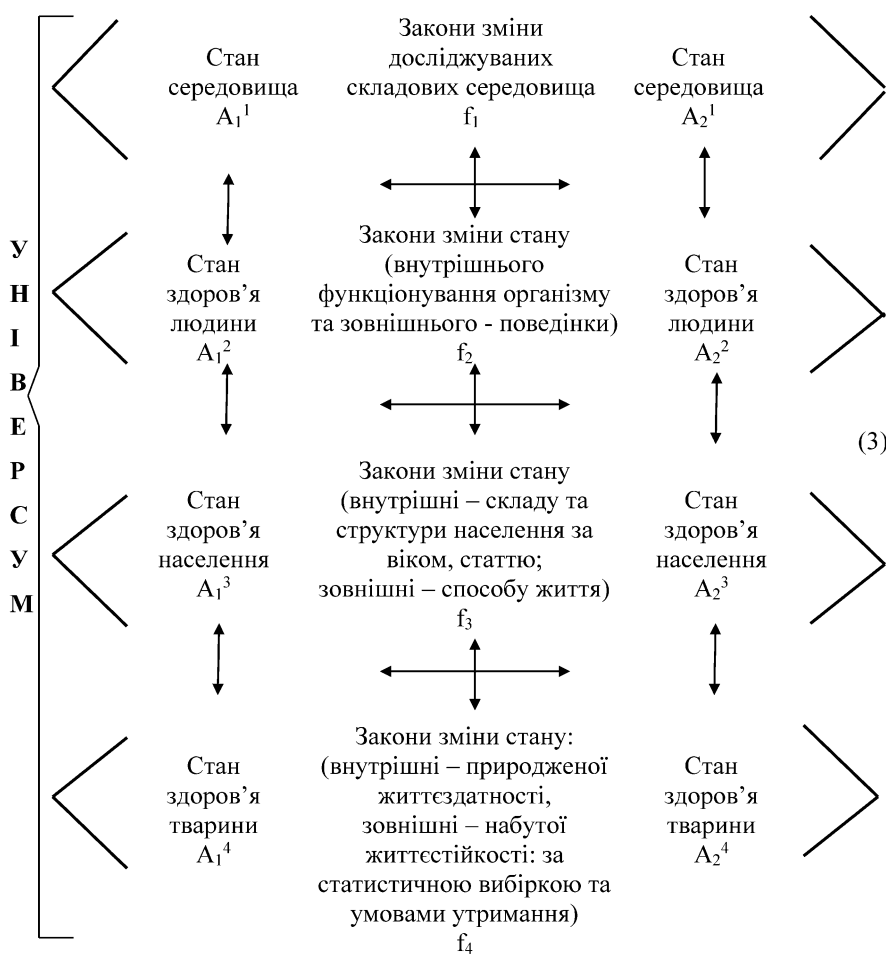
Для вирішення питання використано класичну схему системного аналізу явищ і об'єктів, адаптовану для медицини [9]. Наприклад, аналіз «здоров'я» здійснено таким чином:

$$\langle \text{Стан } A_1 \rangle \xrightarrow{f} \langle \text{Стан } A_2 \rangle, \quad (2)$$

де: <Стан *A*₁> – означає *m*; *f* – вплив на первинний стан (*A*₁); <Стан *A*₂> – отриманий бажаний результат *g*. Останній має інші прояви і, відповідно, спостережувані та вимірювані характеристики.

Слід зазначити, що наведений спосіб аналізу дає змогу виконувати дозовану корекцію станів досліджуваних об'єктів, що створює конструктивну основу для визначення прогнозів.

При проведенні комплексних наукових досліджень вищенаведена модель може бути репрезентована у вигляді «універсуму знань» за схемою:

де: «< >» репрезентує системну єдність об'єкта, що розглядається, а \leftrightarrow та \longleftrightarrow – неподільну єдність системного середовища, в якому він опинився (знаходиться).

Така схема аналізу та вимірювання стану всіх досліджуваних об'єктів середовища відтворює базові властивості та аспекти спостереження системного середовища. Вона дає змогу провести всебічний аналіз зв'язку станів здоров'я людини, населення та експериментальних тварин між собою, їх з різними чинниками середовища, висвітлює гармонійний зв'язок усередині глобальної системи «населення – її довкілля» у будь-яких аспектах.

На такому методологічному ґрунті стає можливим для об'єктів, що спостерігаються, визначити унікальні характеристики їхнього здоров'я, а також чинники впливу на нього. Наприклад, здоров'я людини (населення) в певному фізичному або соціальному осередку – селищі або регіоні, здоров'я людини (населення) в певних умовах функціонування (за способом життя, працею тощо), здоров'я тварини в заданих умовах експерименту.

Слід зазначити, що чітка фіксація функцій об'єкта та його середовища дає змогу отримувати чинну класифікацію за провідними варіантами їх зв'язку, проводити і пряме, і побічне вимірювання стану окремих об'єктів, середовища їх існування.

За наведеною логікою отримано об'єктні інтегральні показники «здоров'я», а згодом за визначенням закономірностей їх зв'язку встановлено закономірності їх виживання та збереження здоров'я [3, 10], визначено показники-маркери для оцінки початкових станів об'єктів протягом їх життя на будь-яких окремих вікових проміжках і прикінцеві, зокрема тривалості життя, якості життя та якості способу життя.

Висновки

Запропоновано робочу ідеологію проведення комплексних медичних досліджень.

Визначено спільний інтегральний «поєднувач» комплексних робіт – здоров'я досліджуваних об'єктів.

Перспективи подальших досліджень

Рекомендована схема узгодження знань про перебіг станів здоров'я в об'єктах різного походження, залучених до комплексних наукових досліджень.

Література

1. *Бойчук Т. М.* Гістохімічні дані щодо порушення окремих структур клубочків нирок щурів на ранніх термінах розвитку експериментального цукрового діабету / Т. М. Бойчук, М. І. Грицюк, І. С. Давиденко // Буковинський медичний вісник. – Т. 19, № 3 (75). – Чернівці : БДМУ, 2015. – С. 19–22.
2. *Геруш И. В.* Теоретические основы связи результатов экспериментальных и клинических исследований / И. В. Геруш // Актуальные проблемы геронтологии и гериатрии : материалы научно-практической конференции с международным участием. – Самарканд, 2016. – С. 117.
3. *Здоровье для всех: популяционная диагностика, прогноз, стратегия действий и контроль их эффективности* / В. Л. Таралло, П. В. Горский, И. Д. Шкробанец, М. И. Грицюк. – Черновцы : БГМУ, 2012. – 658 с.
4. *Лобас В. М.* Наукові комунікації в процесі реформування охорони здоров'я в Україні / В. М. Лобас, Г. О. Слабкий, В. А. Русняк // Український журнал телемедицини та медичної телематики. – 2013. – № 2. – С. 137–141.
5. *Оптимізація науково-методичного забезпечення проведення реформи охорони здоров'я : метод. рекомендації* / уклад. : Г. О. Слабкий, В. М. Лобас, О. Ю. Качур [та ін.] ; МОЗ України, Донецький нац. медичний ун-т імені М. Горького. – Київ, 2013. – 29 с.
6. *Русняк В. А.* Роль кафедр соціальної медицини та організації охорони здоров'я в науковому забезпеченні реформи охорони здоров'я / В. А. Русняк, Г. О. Слабкий, Л. О. Качала // Intermedical journal (Словаччина). – 2015. – Т. IV (6). – С. 39–46.
7. *Слабкий Г. О.* До питання наукового забезпечення проведення реформи системи охорони здоров'я в Україні / Г. О. Слабкий, В. А. Русняк // Україна. Здоров'я нації. – 2013. – № 4 (28). – С. 78–82.
8. *Таралло В. Л.* Здоров'я населення: інформаційно-методичне забезпечення прогнозованого управління / В. Л. Таралло. – Чернівці : ЧМІ, 1996. – 175 с.
9. *Тимофієв Ю. О.* Концепції охорони здоров'я та інтерфейсний підхід до їх реалізації / Ю. О. Тимофієв, В. Л. Таралло // Хист. – 1993. – № 1. – С. 24–28.
10. *Tarallo V. L.* Classics of population Health / V. L. Tarallo. – Chernovtsy : BSMU, 2015. – 736 p.

Дата надходження рукопису до редакції: 12.04.2017 р.

**Интеграция экспериментальных, клинических
и социально-медицинских исследований**

V.L. Tarallo¹, G.A. Slabkiy², M.I. Grytsiuk¹
¹ВГНУУ «Буковинский государственный
медицинский университет», г. Черновцы, Украина
²ГВУЗ «Ужгородский национальный университет»,
г. Ужгород, Украина

Цель – определить конструктивную идеологию для проведения комплексных исследований, которые интегрируют в неотъемлемую композицию отдельные блоки работ: экспериментальные, клинические, социально-медицинские.

Материалы и методы. Для решения проблемы предложены системные модели связи морфологических, функциональных и генетических аспектов объектов исследования с последующим построением на их основе формализованной схемы «универсума знаний». Последняя позволяет провести глубинное перекрестное согласование полученных знаний (результатов исследования) в анализе наблюдаемых процессов у разных объектов (животные, человек, население, среда их существования и т.д.).

Результаты и выводы. Статья презентует интегрированный результат многочисленных научных исследований, выполненных в 1997–2017 гг. по указанной идеологии. В них «здоровье» избрано и стало интегральным объединяющим фактором всех слагаемых исследования: идеологии, технологии, методик и информационной базы. Приведена формализованная схема согласования многоаспектных знаний о «здоровье» разных объектов, вовлеченных в комплексное исследование.

Ключевые слова: научные исследования, здоровье, комплексные работы.

**Integration of experimental, clinical
and social-medical scientific research**

V.L. Tarallo¹, G.O. Slabkiy², M.I. Grytsiuk¹
¹HSEIU “Bukovinian State Medical University”,
Chernivtsi, Ukraine
²SU “Uzhhorod National University”, Uzhhorod, Ukraine

Purpose – to determine the constructive ideology for the conduction of the complex research, which can be integrated to the composition of separate parts of work: experimental, clinical, social-medical.

Materials and methods. As a solution, the systemic models for connection of morphologic, functional and genetic aspects of objects were proposed. The next step was to prepare the general formalized scheme “knowledge universe”. It gives the possibilities for deep cross coordination of given results in the analysis of the observed processes in different objects (human, animals, population, environment etc.).

Results. The article represents the integrated result of multiple scientific researches, conducted in 1997–2017. “Health” has been chosen as an integral connector of all the parts of the research: ideology, technology, methods and informational base. The general formalized scheme is given as a connection of various aspects of knowledge about “health” of the different objects, used in the complex research.

Key words: scientific research, health, complex work.

Відомості про авторів

Таралло Володимир Леонідович – д.мед.н., професор кафедри соціальної медицини та організації охорони здоров'я ВДНЗУ «Буковинський державний медичний університет»; пл. Театральна, 2, м. Чернівці, 58000, Україна.

Слабкий Геннадій Олексійович – д.мед.н., проф., в.о. завідувача кафедри громадського здоров'я факультету післядипломної освіти та доуніверситетської підготовки ДВНЗ «Ужгородський національний університет»; пл. Народна, 3, м. Ужгород, Закарпатська обл., 88000, Україна.

Грицюк Мар'яна Іванівна – к.мед.н., доцент кафедри соціальної медицини та організації охорони здоров'я ВДНЗУ «Буковинський державний медичний університет»; пл. Театральна, 2, м. Чернівці, 58000, Україна.